

INTERNETIKASUTUSE JA DIGIOSKUSTE UURING 2025

Küsimustiku täitmise juhend

Sisukord

Sissejuhatus	3
OSA U. Interneti kasutamine leibkonnas	3
OSA W. Interneti kasutamine	3
OSA T. AI – Tehisintellekt	4
OSA X. Avaliku sektori e-teenuste kasutamine	5
OSA I. Elektrooniline isikutuvastamine	5
OSA Y. Internetikaubandus	6
OSA Z. Digioskused	7
OSA S. Isikuandmete kaitse ja turvalisus internetis	8
OSA WA. Probleemide tekkimine kontode kustutamisel	9
OSA ZZ. Interneti turvalisus	9
OSA YF. Taustandmed	10

Sissejuhatus

Infotehnoloogia (IT) areneb ja muutub tänapäeval kiiresti, mõjutades arvuti, nutiseadmete ja interneti kasutamist nii leibkonna kui ka isiku tasandil. Seetõttu on oluline teha küsitlus igal aastal. Küsimused põhinevad Eurostati uuringul, mis hõlmab peale Eesti ka teisi Euroopa riike.

Ankeedi põhiteemad on järgmised:

- 1) leibkonna juurdepääs IT-vahenditele;
- 2) interneti kasutamine: kui tihti ja mis seadmes kasutatakse, eesmärgid (suhtlemine, infootsing, karjääri edendamine jm), enesetäiendamise võimalused;
- 3) avaliku sektori e-teenuste kasutamine;
- 4) internetikaubandus: toodete/teenuste ostmise või tellimise internetist, nende maksumus; ostmise või tellimise sagedus, ostmisel/tellimisel probleemidega kokkupuutumine, ostmata/tellimata jätmise põhjused;
- 5) digioskuste olemasolu: milliseid tarkvara või äppidega seotud tegevusi tehakse;
- 6) isikuandmete kaitse tegevused.

OSA U. Interneti kasutamine leibkonnas

U01. Siin ei peeta silmas võimalust internetiteenusega liituda, vaid võimalust vajaduse korral kohe ükskõik millise seadme kaudu interneti pääseda.

Leibkonna all peame silmas põhiliselt ühises eluruumis, st ühel aadressil elavat isikute rühma, kes kasutab ühiselt raha või toitu. Leibkond on ka üksik elav isik.

OSA W. Interneti kasutamine

W01. Arvestada tuleks interneti kasutamist mistahes kohas (kodus, tööl või mujal) ja ükskõik millises seadmes, nt lauarvutis, sülearvutis, minisülearvutis (*netbook*), tahvelarvutis, samuti mobiil- või nutitelefoni, mängukonsoolis, e-lugeri vm.

W02. Mitu korda päevas – vastusevariant on mõeldud kõige sagedasematele internetikasutajatele. Vastus sobib, kui isik kasutab interneti vähemalt neljal päeval nädalas mitu korda päevas. Kui näiteks vastaja kasutab interneti töö juures viiel päeval nädalas mitu korda päevas, aga kodus kahe puhkepäeva jooksul nii sagedasti ei kasuta, siis tuleks valida vastus „Mitu korda päevas“.

Kord päevas või peaaegu iga päev – vastusevariant tuleks valida, kui vastaja käib internetis ainult kord päevas või peaaegu iga päev, kuid mitte mitu korda päevas.

W06. Küsitakse erinevaid seadmeid, mille abil on interneti kasutatud viimase kolme kuu jooksul.

Tahvelarvuti on kaasaskantav puutetundliku ekraaniga mobiilne seade, mis on mõõtmetelt suurem nutitelefoni, kuid väiksem sülearvutist.

Muu seade. Nutikell on elektrooniline käekell, mis võimaldab lisaks ajanäitamisele kasutada muid võimalusi (nt kõnede, e-kirjade vastamist, videote vaatamist, mängude mängimist, teadete lugemist). Nutiteler on internetikasutamise võimalusega teler, kus saab interneti vahendusel nt vaadata videoid, mängida mängu. E-luger on elektrooniline kaasaskantav seade, mis võimaldab raamatute, ajalehtede jm tekstide allalaadimist ning lugemist.

W04. Küsimus on isiklikel (mitte tööga seotud) eesmärkidel interneti kasutamise kohta. Samas võidi interneti kasutada nii töökohas, kodus kui ka mujal. Siia liigituvad kõik seadmed, milles saab interneti kasutada (nt arvuti, nutitelefoni, nutiteler). Vastuste alla läheb ka äppide kasutamine.

E-kirja saatmine või saamine – hõlmab nii e-kirjade saatmist, näiteks sõpradele, kui ka toodete ja teenuste kohta info hankimist.

Interneti kaudu helistamine või videokõned – mõeldud on interneti kaudu helistamist või videokõnede tegemist. Eeldab installeeritud tarkvara (nt Skype, Facebook Messenger, WhatsApp, Facetime, Viber, Snapchat, Zoom, MS Teams, WebEx) olemasolu seadmes. Selliste rakenduste nagu WebEx, MS Teams või Zoom kasutamine tuleks siia lisada ainult siis, kui neid kasutatakse isiklikel eesmärkidel.

Sotsiaalvõrgustikes osalemine – eeldab kasutajalt keskkonda profiili loomist, et teiste sealsete liikmetega suhelda. Osalemise all on mõeldud teadete, piltide, videoklippide, artiklite jt materjalide jagamist, postitamist ning muid tegevusi. Sotsiaalvõrgustikes võib osaleda nii oma tegelike kui ka väljamõeldud andmetega või anonüümselt. Eestis võib levinumateks sotsiaalvõrgustikeks pidada Facebooki, X-i (endine Twitter), Instagrami, Snapchatti, Vkontaktet, Odnoklassnikit ja Tiktoki.

Sõnumite vahetamine internetis või äppides – nutiseadmete puhul eeldab installeeritud tarkvara (nt Facebook Messenger, Skype, Viber, Facetime, WhatsApp, Telegram) olemasolu seadmes.

Uudiste/ajalehtede/ajakirjade lugemine – nende alla liigituvad nii tasuta kui ka tasulised veebimeedia väljaanded.

Tervisealase info otsimine – arvestada tuleks terviseinfo otsimist ainult eraotstarbel, sh teiste isikute (perekonnaliikmete, sõprade, tuttavate) palvel, et saadud teave hiljem neile edastada. Samuti tuleks lisada lemmikloomade tervisega seotud teabe otsimine. Töö eesmärgil terviseinfo otsimine siin arvesse ei lähe.

Info otsimine toodete või teenuste kohta – informatsiooni otsimine igasuguste toodete (nt filmid, videomängud, e-õppematerjalid, riided, elektroonika, arvutitarkvara) või teenuste (nt pangandus-, finants- ja tervisteenused) kohta.

Ühiskondlikel või poliitilistel teemadel arvamuse avaldamine – arvesse läheb postituse või kommentaari kirjutamine mistahes veebilehel (nt blogis, sotsiaalvõrgustikus, artiklite kommentaariumis).

Veebiaruteludel osalemine või hääletamine ühiskondlikel või poliitilistel teemadel – petitsioonide loomine või nende allakirjutamine. Siia alla kuuluvad ka e-hääletamine valimistel või näiteks linna kaasava eelarve hääletusel oma hääle andmine.

Toodete/teenuste müümine – silmas on peetud kaupade ja teenuste müümist veebikeskkonna kaudu (nt osta.ee, okidoki.ee, eBay.com, Yaga, FB Marketplace). Oluline on, et müügitehing tehakse interneti kaudu, maksta võib ka väljaspool internetti. Arvesse ei lähe tehingud, mis tehakse veebilehele üles pandud müügikuulutuses avaldatud telefoni või meili teel.

Internetipanga, sh mobiilse internetipanga kasutamine – mõeldud on näiteks pangaülekandeid ja -tehinguid. Arvestada tuleks nii veebilehe kui ka mobiilirakenduse (äpi) kasutamist. Pangaga mitteseotud tegevused siia ei kuulu (nt finantsteenused, kindlustus jms). Samuti ei kuulu siia alla elektroonilise „rahatasku“ kasutamine.

W05. Veebipõhistel kursustel osalemine – arvestada tuleks ainult veebi- ehk internetipõhistel kursustel/koolitustel osalemist nii tööga seotud kui ka silmaringi avardamise eesmärgil. Kursuste alla arvestatakse nii kvalifikatsiooni andvad kursused kui ka silmaringi avardavad rahvaülikooli veebikursused. Veebikursusi võivad pakkuda nii haridusasutused (koolid, ülikoolid) kui ka muud organisatsioonid ja asutused (raamatukogud, MTÜ-d vm). Arvesse lähevad ka kursused, mis toimuvad vaid osaliselt veebikeskkonnas.

Internetipõhiste õppematerjalide kasutamine väljaspool veebikursusi – siin tuleks lisaks internetipõhiste õppematerjalide iseseisvale kasutamisele arvestada ka internetipõhiste lisa- või toetavate materjalide kasutamist kursustel, mis ei toimu veebikeskkonnas. Tehisintellekti vahendite kasutamine kuulub ka siia, kui neid kasutatakse õppimise eesmärgil (nt õppematerjali kokkuvõtete tegemiseks).

Õppijana õpetajate, juhendajate või teiste õpilastega internetipõhises õppekeskkonnas suhtlemine – õppijaks peetakse siin igal haridustasemel õpilasi, üliõpilasi ja ka kursustel osalejaid. Mõeldud on igasugust suhtlust õpetajate või teiste õppijatega nii spetsiaalsetes hariduslikes veebikeskkondades (nt Google Classroom vm) kui ka suhtlusplatvormidel (nt Zoom, MS Teams vm).

Haridusorganisatsioonide Facebooki lehtedel suhtlemist siin ei arvestata.

OSA T. AI – Tehisintellekt

T01. Tehisintellekt – masina inimlaadsed võimed, nagu mõtlemine, õppimine, planeerimine ja loovus. Tehisintellekt võimaldab tehnilistel süsteemidel oma keskkonda tajuda, tajuandmeid töödelda ja ülesandeid lahendada, et saavutada teatav eesmärk. Arvuti kogub sensorite, nt kaamera abil andmeid, töötleb neid ja reageerib neile. Oma varasemate toimingute mõju analüüsides ja autonoomselt töötades suudavad arukad süsteemid teataval määral oma käitumist kohendada.

OSA X. Avaliku sektori e-teenuste kasutamine

X01. Siit jäävad välja tööga seotud (nt ettevõtte käibemaksu deklareerimine) ja e-kirja teel tehtud tegevused, posti-, transpordi- või kommunaalteenust (nt elekter, vesi) osutavad riigiettevõtted ning riiklikud uudisteportaalid ja ilmateenistus.

Arvesse lähevad kõik teised avaliku sektori veebilehed ja e-teenused, näiteks ID-kaardi taotlemine, tuludeklaratsiooni esitamine (eraisikul), arsti vastuvõtu broneerimine, eKool, sotsiaaltoetuste taotlemine jne.

Avaliku sektori asutuste ja teenuste alla kuuluvad näiteks patsiendiportaal digilugu.ee ja digiretsept, koolid (sh eKool, Stuudium) ja avalik-õiguslikud ülikoolid, ministeeriumid, Maanteeamet (sh ARK), Maksu- ja Tolliamet, Politsei- ja Piirivalveamet, Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK), Töötukassa, valla- ja kohaliku omavalitsuse (KOV) asutused. Rohkem infot avaliku sektori asutuste kohta leiab veebilehelt <https://www.fin.ee/riik-ja-omavalitsused-planeeringud/riigihaldus>.

Vaadanud enda kohta salvestatud infot erinevates avalikes e-rakendustes – arvestada tuleks ainult riiklikest e-rakendustest info vaatamist ja otsimist enda või oma vara kohta, näiteks terviseandmete kontrollimine, isikliku sõiduki ajaloo uurimine, isiklike maksutähtaegade kontrollimine e-maksuametis vm.

Kasutanud juurdepääsu avalikele andmebaasidele või registritele – mõeldud on info hankimist avalikust andmebaasist või registrist.

Külastanud mõnda avaliku sektori veebilehte info hankimise eesmärgil – arvesse läheb info otsimine riigiasutuste, vallavalitsuste ja muude avaliku sektori asutuste veebilehtedelt (nt info otsimine Terviseameti kodulehelt, teavituste saamine HOIA mobiiliäpist, info saamine kooli kodulehelt ja eKooli kasutamine info saamiseks), v.a posti-, transpordi- või kommunaalteenust (nt elekter, vesi) osutavate riigiettevõtete veebilehtedelt ning riiklike uudisteportaalide ja ilmateenistuse veebilehelt.

X0105. Avalduste, taotluste või vormide allalaadimine/printimine – avalduste, taotluste või vormide allalaadimine info saamiseks, taotlemiseks või muul eesmärgil. Arvesse lähevad näiteks elukoha registreerimise, sotsiaaltoetuste, ID-kaardi või juhiloa taotlemise, sõiduki registreerimise jms vormid PDF-, DOC- vm failina.

X0109. Kohtumise kokkuleppimine veebilehe või rakenduse kaudu – mõeldud on arsti vastuvõtule registreerimist internetis, sotsiaaltöötaja või omavalitsuse ametnikuga kohtumise aja broneerimist internetis, vaktsineerimiseks aja broneerimist veebis jm.

X07A. Isik on täitnud maksudeklaratsiooni veebis või kinnitanud juba täielikult eeltäidetud vormi.

X08. Esitanud päringu ametlike dokumentide või tunnistuste kohta – mõeldud on näiteks kooli lõputunnistuse kohta internetis tehtud päringut, e-rahvastikuregistris tehtud päringuid (sünd, abielu, lahutus, surm), politsei- või karistusregistri dokumente. Vajadusel nendest dokumentidest koopia tegemine.

Taotlenud toetusi, hüvitisi või esitanud avaldusi – siia kuuluvad näiteks pensioni, toimetulekutoetuse, vajaduspõhise õppetoetuse, lapsetoetuse jm peretoetuste taotlemine internetis, töötuna arvelevõtu avalduse esitamine internetis, töötutoetuse või töötuskindlustushüvitise taotlemine internetis, SAIS-is sisseastumisavalduse esitamine, ÕIS-i avaldused jne.

Esitanud muid nõudeid ja kaebusi või avaldusi – mõeldud on näiteks veebi teel politseile kuriteost teatamist, tarbijakaitsele kaebuse esitamist internetis, tsiviilnõude esitamist kohtule või muude avalduste ja kaebuste esitamist ametiasutuste veebilehel.

X09. Mure isikuandmete või veebimakse (kaardipettus) turvalisuse pärast, soovimatus veebis maksta – mõeldud on muret isikuandmete, nt nimed, aadressid, finantsteave jm, lekkimise pärast.

OSA I. Elektrooniline isikutuvastamine

Eestis on peamiselt kasutusel riiklikud e-identiteedi vahendid: ID-kaart ja Mobiil-ID ning erasektori audentimislahendus Smart-ID. Lisaks saab elektrooniliseks isikutuvastamiseks kasutada veel riiklikest vahenditest Digi-ID ja elamisloakaarti.

I01. Arvesse ei lähe, kui kasutatakse teise inimese eID-d (nt pereliikme abistamine eID kasutamisel).

Arvesse läheb internetilehekülgede kasutamine ja äppide allalaadimine eID abil ning sõrmejälje- või näotuvastust vajavate äppide või veebilehtede kasutamine.

I02. Arvestage ainult isiklikel eesmärkidel kasutatud teenuseid.

I03. IKT on info- ja kommunikatsioonitehnoloogia. Muude põhjustena võivad olla olukorrad, kus vastaja on teise riigi resident ega ole kasutanud Eesti eID-d eelneva 12 kuu jooksul, sest talle piisas teise (ELi) riigi eID-de kasutamisest isiklikel eesmärkidel.

Samuti kuuluvad siia alla olukorrad, kus vastaja ei saanud oma eID-d kasutada, sest see (need) on aegunud. See vastusevariant tuleks märkida ka juhul, kui vastaja ei ole viimase 12 kuu jooksul eID-d kasutanud oskuste puudumise tõttu või seetõttu, et ta eelistab ametlikke asju isiklikult ajada.

OSA Y. Internetikaubandus

Y01. Internetikaubanduse alla kuulub ka finantsinvesteeringute tegemine, sh aktsiate omandamine, sooduskupongide ostmine, majutuse tellimine broneeringuga, loteriis ja kihlvedudes osalemine ning infoteenuste kasutamine, mille eest on otseselt makstud. Siia kuulub ka oksjonite (eBay, osta.ee jne) ja jagamismajandusplatvormi (nt AirBnB) kaudu ostmine ning kasutatud kaupade ostmine isiklikuks otstarbeks.

Arvesse lähevad ainult isikud, kes tegelikult tehingu tegid, isegi kui tehing tehti kellegi teise nimel. Seega ei lähe arvesse isikud, kes lasid kellelgi teisel enda eest midagi interneti vahendusel tellida.

Tehingu tegemise ajana tuleks arvestada tehingu sooritamise aega, mitte ostetu/tellitu eest maksmise ega ostu kohaletoimetamise aega.

Sõidupiletite ostmisel otsekorraldust sõlmides läheb arvesse esmakordne pileti soetamine, hilisemad automaatsed pileti pikendamised arvesse ei lähe.

Interneti kaudu tasuta saadud kaubad ja teenused (vabavara ehk *freeware*'i, PDF-failide allalaadimine, restoranis laua reserveerimine jne) siin arvesse ei lähe. Tasuta prooviajaga tarkvara allalaadimine läheb arvesse ainult juhul, kui hiljem selle tarkvara eest maksti.

Arvesse ei lähe ka tööks tellitud kaubad. Elektri- ja veenäitude teatamine ei lähe samuti arvesse, isegi kui mõlema eest tasuti elektrooniliselt.

Y23. Interneti- või telefoniühenduse pakett – arvesse läheb tellimuste aktiivne uuendamine/muutmine (kui tellimus on tehtud aastaks, siis mitte arvestada).

Y18. Arvestage ka tellimuste uuendamist.

Piletid üritusele – arvestage ka muuseumipileteid.

Ettevõtete pakutav majutusteenus (hotellid, reisibürood) - eramajutust mitte arvestada.

Transporditeenus alla kuulub ka sõidukite või jalgrataste lühiajaline rentimine, kui teenuseosutaja on äriühing.

Samuti kuulub siia reisikorraldajatelt ostetud transpordipiletid koos puhkusepakettidega.

Allalaaditavad e- või audioraamatud – siia kuuluvad ka ajakirjade või ajalehtede veebiversioonide ühekordsed ostud (st mitte tellimused).

Y24. Muusika voogesituse teenus (nt Spotify) – siia kuuluvad ka Apple Music, YouTube Music, Soundcloud, Amazon Music Unlimited jms. Arvestada tuleks ainult tasulisi teenuseid.

Veebiajakirjad või -ajalehed – tuleks võtta arvesse nii paberväljaannete veebiversioone kui ka digitaalseid koopiaid veebis, samuti neid ajalehti ja ajakirju, mis ilmuvad ainult veebis.

Y0301. Näiteid internetist tellitud või ostetud kaupade/teenuste arvu arvestamise kohta.

- 1) Osteti kolm toodet erinevatest e-poodidest (nt esimene on.ee-st, teine kaup24.ee-st ja kolmas toode 1a.ee-st), mille eest tasuti kolme arve põhjal – sel juhul tuleb arvestada kolm ostukorda.
- 2) Osteti kolm toodet ühest vahendamisteenust pakkuvast ostukeskkonnast (nt osta.ee, aliexpress.com, Buduaari turg) kolme eri müüja käest. Pole vahet, kas arve tasuti ühes või kolmes osas – igal juhul tuleb arvestada kolm ostukorda.

- 3) Osteti kolm toodet ühest vahendamisteenust pakkuvast ostukeskkonnast (nt osta.ee, aliexpress.com, Buduaari turg) ühe müüja käest – kuna telliti ühe müüja käest, siis tuleb arvestada üks ostukord.
- 4) Osteti kolm muusikafaili näiteks Google Playst vm sarnasest keskkonnast. Pole vahet, kas arve tasuti ühes või kolmes osas – igal juhul läheb arvesse üks ostukord, sest telliti sama müüja käest.
- 5) Osteti vahendamisteenust pakkuvast veebilehelt (nt booking.com või chilli.ee laadselt lehelt) ühe reisi jaoks majutus ja autorent. Majutust pakkus firma A ja autorenti firma B – vaatamata sellele, et teenused osteti ühest kohast, tuleb arvestada kaks ostukorda, sest teenusepakkujad on erinevad firmad.
- 6) Telliti moekaupu pakkuvast e-poest (nt siison.ee) mitmeid riideesemeid – kuna telliti ühe müüja käest, siis tuleb arvestada üks ostukord.

Y14. Raskused garantiitingimuste või muu juriidilise info leidmisel – nt veebilehel puudus informatsioon toote garantii, tagastustingimuste kohta.

Lubatust suurem lõppsumma (nt kallim transpordikulu, ettenägematud ülekandetasud vm) – nt veebilehel puudus informatsioon toote transpordi, krediitkaardiga maksmisega seotud lisakulutuste kohta.

Pettus (tellitud kaup või teenus ei jõudnud kohale, krediitkaardiandmete kuritarvitamine) – näiteks müüja ei saatnud tellitud toodet teele, pangakaardi (nii deebet- kui ka krediitkaardi) andmete kuritarvitamine. Siia alla lugeda ka olukord, kus kaup ei olnud ja raha tagasi ei makstud.

Raskused toote vahetamisel, raha tagasimaksmisel, kaebuste esitamisel või vastus kaebusele ei vastanud ootustele – näiteks veebilehel puudusid müüja kontaktandmed, mistõttu ei olnud probleemide korral võimalik kellegi poole pöörduda.

Välismaine müüja ei müünud toodet / teenust minu elukohariiki – siia liigituvad ka müüja keeldumine toote müümisest, välismaise päritoluga maksekaardi mitteaktsepteerimine.

Y11B. Kindlustuspoliisi, sh reisikindlustuse ostmine/pikendamine (k.a paketi osana ostmine) – arvestage ka kindlustuspoliisi pikendamist. Lisaks võtke arvesse igasugune kindlustus (elukindlustus, kaskokindlustus jms), k.a kindlustus, mida pakuti Teile mõne teenuse ostmisel (näiteks pagasikindlustus, mida võidi pakkuda lennupiletite ostmisel). Siin ei lähe arvesse kindlustust ja investeerimistegevust ühendavad teenused, mida tuleks arvestada vastusevariandi „Aktsiate, võlakirjade, fondiosakute või muude finantsvarade ostmine või müümine“ all.

Laenu/krediidi võtmine pankadelt vm finantsteenuste pakkujalt – siin ei lähe arvesse eraisikult võetud laenud. Arvestage ainult panga või muu finantsteenuse osutaja teenuseid, aga ka veebilehti või platvorme, mida pangad või finantsteenuse osutajad tunnustavad.

Aktsiate, võlakirjade, fondiosakute või muude finantsvarade ostmine või müümine – fondide all on mõeldud investeerimis- või pensionifonde.

OSA Z. Digioskused

Z10. Failide ümbertõstmine ühest kohast teise – näiteks piltide laadimine digikaamerast arvutisse, arvutis ühest kaustast teise või nutitelefoni või muust seadmest pilve.

Mistahes tarkvara või mobiiliäpi installeerimine – ärge arvestage siia automaatseid uuendusi.

Mistahes tarkvara või mobiiliäpi sätete muutmine – siia liigitub näiteks Windows 10-s uuendusi puudutavate sätete muutmine, viirusetõrjeprogrammis kontrolli tegemise kellaaja muutmine, adressaatide lisamine e-posti rämpsikirjade kausta või nende sealt eemaldamine, veebibrauseris (nt Mozilla Firefox) küpsiste ja reklaamide lubamine või keelamine. Siia arvestage ka nutitelefoni sisselogimisfunktsioonide muutmine, näiteks parooli asendamine näotuvastuse või sõrmejäljega.

Z11. Tekstitöötlusprogrammi kasutamine – dokumentide loomine, muutmine ja salvestamine tekstitöötlusprogrammis (nt Microsoft Word, OpenOffice Writer, LibreOffice Writer, Apple Pages, Google Docs). Arvesse ei lähe e-kirja koostamine meilirakenduses.

Samasse faili erinevat liiki andmete paigutamine – faili loomine ja muutmine eri vormingutes. Siin läheb arvesse, kui olete ühes failis teinud vähemalt kaht järgmistest tegevustest: teksti kirjutamine või lisamine, piltide lisamine, tabeli loomine, heli lisamine jne. Fail võib olla loodud tekstitöötlusprogrammis (MS Word vms), esitlusrakenduses (PowerPoint, Google Slides vms), multimeediarakenduses (failid laiendiga MP3, MP4 jms) vms.

Piltide, videote või helifailide töötlemine – meedia töötlemine pilditöötlusprogrammidega (nt Adobe Photoshop Elements, IrfanView); videotöötlusprogrammidega (nt Adobe Premiere Elements, Pinnacle Studio, Windows Movie Maker); muusikatöötlusprogrammidega (nt Audacity). Siin arvestatakse ka tasuta programme. Arvesse läheb ka näiteks filtrite lisamine rakendustes (nt TikTok, Instagram, Messenger, Snapchat vms).

Z15. Interneti uudiste portaalides või sotsiaalmeedias nähtud teabe või infosisu tõesuse kontrollimine – sisu saab kontrollida näiteks allikate kontrollimise, lisainformatsiooni otsimisega, aga ka teiste inimestega arutamise teel.

Z20. Digioskuste arendamine – mõeldud on nii oskuste täiendamist kui ka uute juurde õppimist. Märkige „Jah“, kui tunnete, et Teil on heaks töösoorituseks või uue, soovitud töökoha leidmiseks vaja oma digioskusi täiendada.

Z21–Z22. Digioskuste arendamine – mõeldud on nii oskuste täiendamist kui ka uute juurde õppimist. Märkima peaks oskused, mille tase ei ole praegu nii hea, kui see võiks oma töö hästi tegemiseks või soovitud töökoha leidmiseks olla. Töö tegemist võib pärssida ka see, et mõnda oskust ei ole üldse, aga näiteks töö iseloom on muutunud ja puuduvad oskust oleks nüüd vaja vms. Ärge arvestage siin oskusi, mille kohta võiks öelda, et kuskil ikka võib vaja minna. Märkige ainult need oskused, mis Teid kindlasti aitaks.

Z22. Kaasaegsete projektijuhtimisevõtete kasutamise oskus – mõeldud on teadmisi tänapäevaste, põhiliselt IT-valdkonnast alguse saanud projektijuhtimisevõtete, põhimõtete ning võimaluste kohta ning oskust neid tulemuslikult rakendada.

Tehisintellekti või masinõppe kasutamise võimaluste tundmine ja rakendamise oskus – silmas on peetud võimaluste tundmist sügavamal tasemel kui lihtsalt teadmine, et need võimalused on olemas. Võimaluste tundmine on arusaamine sellest, mida on võimalik saavutada või ära teha masinõppe rakendamisega, ning võime mõista, kui mingi probleemi lahendamiseks on vaja rakendada masinõpet, aga mitte tingimata oskus ise programmeerida.

Asjade interneti (IoT) kasutamise võimaluste tundmine ja rakendamise oskus – silmas on peetud võimaluste tundmist sügavamal tasemel kui lihtsalt teadmine, et asjade internet on olemas. Mõeldud on arusaamist sellest, mis on asjade internet, millised on selle võimalused, millised piirangud, kuidas käib selle lahenduste loomine (üldkontseptsioon), aga mitte tingimata oskust ise neid lahendusi luua.

Liit- ja virtuaalreaalsuse kasutamise võimaluste tundmine ja nende rakendamise oskus – silmas on peetud võimaluste tundmist sügavamal tasemel kui lihtsalt teadmine, et need võimalused on olemas. Mõeldud on liit- ja virtuaalreaalsuse võimaluste (ja praeguste piiride) mõistmist, eri kasutusvaldkondade tundmist ning võimet näha, kui probleemi lahendamiseks või millegi arendamiseks on vaja rakendada liit- ja virtuaalreaalsust, aga mitte tingimata oskust ise selliseid lahendusi luua.

OSA S. Isikuandmete kaitse ja turvalisus internetis

S02B. Isikuandmete all on mõeldud informatsiooni, mida peate privaatseks ega jagaks tingimata avalikkusega. Selliseks informatsiooniks võib olla nimi, sünnikuupäev, ID-kaardi number, kontaktandmed (aadress, telefoninumber, e-posti aadress jne), krediitkaardi number, deebetkaardi PIN-kood, aga ka telefoni asukohateave, fotod jms.

Enne isikuandmete edastamist lugemin läbi isikuandmete töötlemise tingimused – neis tingimustes on toodud välja põhimõtted ja tavad, mille järgi teenusepakkujad kasutavad isikuandmeid, ning teave selle kohta, millistele teistele asutustele/organisatsioonidele neid andmeid edastatakse.

Keelasin või piirasin juurdepääsu enda seadme asukohateabele – asukohta saab määrata nt IP-aadressi kaudu, GPS-i, Bluetoothi signaali või jälgides seadme kaugust mobiilsidemastidest. Siin läheb arvesse ka mobiilirakenduses või veebileheküljel asukoha teabe jagamisest keeldumine.

Piirasin juurdepääsu oma suhtlusvõrgustiku profiilile või sisule või jagatud salvestuskeskkonnale veebis – siin arvestage seda, kui olete kohandanud oma suhtlusvõrgustiku profiilil seadeid selle kohta, kes võib Teie profiilil kuvatavat teavet näha ning kes mitte. Arvestage ka seda, kui olete näiteks muutnud DropBoxis failidel seadeid, kes võib sisu redigeerida, kopeerida või näha.

Keelasin isikuandmete kasutamise reklaami otstarbel – siia arvestage ka see, kui olete palunud organisatsioonil või ettevõttel lõpetada isikuandmete kasutamine turunduslikel eesmärkidel.

Kontrollisin, et veebileht, kus edastas isikuandmeid, oleks turvaline – turvalisusele viitavad näiteks ohutuslogod või sertifikaadid, aga ka brauseri hoiatused. Kontrollimine võib tähendada ka lisainfo otsimist veebis vms.

Palusin veebisaidi või otsingumootori haldajalt juurdepääsu andmetele, mida on minu kohta kogutud, et neid parandada või kustutada - vastavalt isikuandmete kaitse üldmäärusele on igaühel õigus tutvuda andmetega, mida on tema kohta kogutud. Andmetega tutvumist võib taotleda nii nende parandamise kui ka kustutamise eesmärgil.

ZZ05. Arvestage brauseri sätete muutmist ning küpsiste blokeerimist või piiramist. Küpsised on väikesed tekstifailid, mida veebisaidid talletavad kasutaja arvutis ja mis võimaldavad arvuti tuvastamist. Neid kasutatakse selleks, et koguda teavet veebisaitide kohta, mida kasutajad külastavad, ja tegevuste kohta, mida nad nendel veebisaitidel teevad. Mõnikord on küpsised mõeldud veebisaidi kasutatavust optimeerima.

S04B. Mõeldud on tarkvara, mis blokeerib internetis tehtud tegevuste (veebilehtede külastamine, otsingute sisu jne) jälgimist. Tarkvara võib olla allalaaditav spetsiaaltarkvara, plugin või ka veebibrauseri funktsionaalsus. Brauserite jälgimisvõimalusi piirava lisafunktsionaalsuse kasutamiseks tuleb antud funktsioon sisse lülitada (nt *incognito/private window*).

OSA WA. Probleemide tekkimine kontode kustutamisel

WA13. Arvestada tuleks ka rakendusi ja teenuseid, mille puhul kasutatakse tasuta versioone, kuid millest on olemas ka tasuline versioon (nt Spotify, LinkedIn).

WA14. Kustutamiseks peab reeglina valima konto või profiili sätetes valiku „Kustuta konto“. Siin tuleb arvestada nii kustutamist kui ka deaktiveerimist. Äpi või rakenduse kustutamine seadmest ilma konto kustutamisetä arvesse ei lähe.

OSA ZZ. Interneti turvalisus

ZZ08. Arvesse lähevad ainult need tegevused, mida olete turvalisuse või privaatsuse tagamiseks teinud ise. Mõne teise leibkonnaliikme tehtud tegevused siin arvesse ei lähe.

Paroolide tugevamaks tegemine või eri paroolide kasutamine – siia liigitub ka paroolihaldus- või -hoidmiskeskondade nagu LastPass, Keepass, OnePassword kasutamine ning veebilehtedel või äppides, nt Facebooki ja meilikontole sisse logimisel eri paroolikombinatsiooni kasutamine. Miinimumnõuete all on silmas peetud neid juhtumeid, kui kasutatakse ühte ja sama parooli kõikidele kasutuses olevatele veebilehtedele või kõikidesse äppidesse sisse logimisel, paroole pole vähemalt ühe aasta jooksul muudetud või kui kasutatakse igal pool vaid lühikesi ja kõige väiksema nõutud arvu tähemärkidega paroole.

Ootamatutes või tundmatult saatjalt saadud kirjades ja sõnumites linkide ja manuste kontrollimine enne nende avamist, k. a kirjade kohene kustutamine – kehtib nende e-kirjade ja vestluste puhul (nt Facebookis, Skype'is, WhatsAppis ja teistes internetipõhistes vestlusäppides), kus Te ei küsinud informatsiooni ise, vaid suhtluse algatas teine isik (nt saite ootamatult kirja asutuselt, mis palus avada kaasas oleva arve; saite sõnumi suhtlusvõrgustiku kontaktilt, kellega ei ole kaua suhelnud vms). Kontrollimine tähendab kinnitamist, et link või manus on tulnud Teile tavaliselt inimeselt või asutuselt ja see manus või link on turvaline, kuid see võib tähendada ka kinnituse küsimist saatjalt, saatva asutuse kohta info otsimist, manuse või lingi uurimist enne selle avamist vms.

Internetibrauseri / sotsiaalvõrgustiku / äppide turvasätete muutmine – internetibrauseri turvasätteid on võimalik muuta internetibrauseris oleva sätete menüü alt. Arvesse lähevad näiteks eri äppide ligipääsu keelamine/lubamine Teie interneti sisule, küpsistest keeldumine, interneti sisu ajaloo automaatse kustutamise lubamine kindla ajavahemiku tagant jne. Sotsiaalvõrgustikes läheb arvesse näiteks postituste kuvamine piiratud kasutajaskonnale (näiteks ainult sõbralistis olijatele). Äppide turvasätetes läheb arvesse näiteks teiste äppide ligipääsu keelamine/lubamine.

Ettevõtte/teenusepakkuja tausta põhjalik uurimine internetis enne nende uue seadme/äpi/teenuse kasutamist/tellimist – arvesse lähevad sellised tegevused nagu ettevõtte või teenuseosutaja nime guugeldamine või otsingumootorist otsimine, arvustuste lugemine, foorumites teiste kasutajate kogemustega tutvumine veendumaks, et tegemist on usaldusväärse ettevõtte või teenuseosutajaga.

ZZ09. Jälgitakse aktiivselt muud internetikasutust peale sotsiaalvõrgustike – arvesse läheb internetis, välja arvatud sotsiaalvõrgustikes tehtud mistahes tegevuste jälgimine. Sotsiaalvõrgustike tegevuse jälgimine liigitub esimese vastusevariandi alla. Arvesse ei lähe see, kui jälgitakse lapse tegemisi ainult eKoolis.

Lapse internetikasutuse aega piiratakse – arvesse läheb see, kui lapse internetikasutamise ajavahemikku on piiratud suusõnalise kokkuleppena või kui lapse internetikasutamise ajaliseks piiramiseks kasutatakse selleks ette nähtud arvutiprogrammi või äppi, mis pärast piirajavahemiku täitumist ei lase enam internetile, programmidele või äppidele ligi.

Lapsel ei lubata arvutit ega nutiseadmeid kasutada – arvutite alla liigituvad laua- ja sülearvuti, nutiseadmete alla nutitelefon, tahvelarvuti ja nutikell. Arvesse ei lähe internetiühendusega koduseadmed, nagu mängukonsool, nutiteler, robottolmuimeja, külmkapp, termostaat jms.

Ei kehti minu leibkonna kohta – leibkonnas ei ole alla 16-aastaseid lapsi või on laps(ed) imikueas.

ZZ16. Turvariski tunnetamine – isiku arusaam või uskumus, et e-teenuse seadistuse, võrgu ebaturvalisuse või muu tehnilise nüansi tõttu kaasneb teenuse kasutamisega liialt suur risk, näiteks:

- isiku edastatud andmed või sisend ei jõua (täies mahus) sihtpunkti või võivad sinna jõuda muudetud kujul;
- isiku edastatud andmeid või sisendit ei hoiustata piisavalt turvaliselt ning sellele võib ilma loata ligi pääseda kolmas osapool;
- teenuse osutaja või teenuse kättesaadavaks tegemisega seotud osapool(ed) (näiteks internetiteenuse osutajad) võivad vastaja edastatud andmeid või sisendit kasutada loata või väärkasutada.

ZZ17. Hoidumine e-teenustest – vastaja on teenusest hoidunud, kui ta on turvariski(de) tõttu jätnud kasutamata mõne e-teenuse, mida tal on olnud soov kasutada või mille järele tal on olnud vajadus. Teenusest hoidumine on ka see, kui vastaja otsustab e-teenuse turvariskide (mitte mugavuse) kaalutlusel kasutamata jätta ning valib selle asemel alternatiivse viisi teenust kasutada (nt veebi asemel suhtleb ametiga telefoni teel; veebi teel dokumentide taotlemise asemel valib vastuvõtu kontoris).

ZZ11. Märkige ka juhul, kui olete hoidunud kasvõi ühe e-teenuse kasutamisest.

Kohaliku omavalitsuse e-teenused – kohaliku omavalitsuse veebilehelt või e-portaalist sotsiaaltoetuste taotlemine, lubade või kooskõlastuste taotlemine või kohaliku omavalitsuse allasutuse veebilehelt mõne teenuse taotlemine, näiteks haridusega seotud teenused.

E-valimised – e-hääletamine või kandidaadiks registreerimine.

Rahvastikuregistri e-teenus – elukohamuutuse, lapse sünni ja nime registreerimine, perekonnasündmuste tõendite tellimine jm.

OSA YF. Taustandmed

YF1, YF10, YF23, YF24: vt „Sotsiaaluuringute ankeedi üldjuhend (2025)“.

YF8, YF9: vt „Sotsiaaluuringute ankeedi üldjuhend (2025)“

Y: vt „Sotsiaaluuringute ankeedi üldjuhend (2025)“.

YD18, YD19: vt „Sotsiaaluuringute ankeedi üldjuhend (2025)“.